

УДК 336-049.5]:355.48

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-5-18-26>

Войтенко Катерина,
здобувачка магістратури за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика

Voitenko Kateryna,
master's student majoring in «Public Administration and Management» at the Department of Health Care Management and Public Administration of the National University of Health Shupyk National University of Health of Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-4223-5038>

Дроботенко Володимир,
кандидат медичних наук, завідувач кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я та медицини праці Черкаської медичної академії

Drobotenko Volodymyr,
PhD in Medical Sciences, Head of the Department of Social Medicine, Public Health and Occupational Medicine, Cherkasy Medical Academy

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2484-629X>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FINANCIAL SECURITY UNDER MARTIAL LAW

Анотація. У статті висвітлені ключові особливості фінансової безпеки в умовах воєнного стану з точки зору практики. Для розкриття мети статті та вирішення завдань були використані методи теоретичного аналізу, синтезу, опису, систематизації, порівняння, узагальнення. Визначено, що питання фінансової безпеки країни в умовах воєнного стану залежать від належного та стабільного фінансового забезпечення через функціонування національної оборони, Збройних Сил України, органів оборони та безпеки, а також внутрішньої та міжнародної допомоги. Виявлено, що війна сильно вплинула на роботу фінансової системи. Встановлено, що значна фінансова підтримка з боку країн-партнерів дає змогу фінансувати бюджетні потреби та поповнювати міжнародні резерви НБУ. Вона в основному пропонується у формі довгострокових позик з низькими відсотковими ставками та, меншою мірою, субсидій. З'ясовано, що у зв'язку з запровадженням в Україні воєнного стану здійснюється перерозподіл та фіскальний розподіл видатків, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони, а також заходів фіскального регулювання на період тривалості воєнного стану. Виявлено, що масштабне російське вторгнення призвело до зростання індексу фінансового стресу до історичного максимуму за винятком субіндексу поведінки домогосподарств, який залишався відносно низьким, оскільки довіра населення до банківської системи залишалася незмінною, а відтік депозитів не сповільнював зростання загального індексу. Встановлено, що надходження від міжнародної фінансової допомоги, зокрема завдяки макрофінансовій підтримці ЄС і субсидіям США станом на кінець листопада з початку повномасштабної війни становили 28 млрд. дол. США. Визначено, що у

листопаді підписано Staff Level Agreement (SLA) про умови Моніторингової програми із залученням Ради МВФ, що допоможе залучити фінансування від інших міжнародних донорів у 2023 р. Встановлено, що війна в Україні призвела до зростання ціни на нафту, газ, пшеницю та метали до рівня, якого не було з часів фінансової кризи 2008 р. Виявлено, що для забезпечення фінансової стабільності країни, створення умов для сталого зростання соціально інклюзивної економіки, ефективного акумулювання, розподілу і обігу фінансових ресурсів у економіці передбачено реформувати фінансову систему за такими складовими: «Державні (публічні) фінанси», «Розвиток банківської системи, ринку небанківських фінансових послуг та ринків капіталу».

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова система, державний бюджет, фінансовий сектор, міжнародна фінансова підтримка, війна.

Abstract. The article highlights the key features of financial security under martial law from the point of view of practice. The methods of theoretical analysis, synthesis, description, systematization, comparison, and generalization were used to reveal the purpose of the article and solve the problems. It was determined that the issue of financial security of the country in the conditions of martial law depends on proper and stable financial support through the functioning of the national defense, the Armed Forces of Ukraine, defense and security agencies, as well as domestic and international aid. It was found that the war strongly affected the work of the financial system. It has been established that significant financial support from partner countries makes it possible to finance budgetary needs and replenish the NBU's international reserves, which are mainly offered in the form of long-term loans with low interest rates and, to a lesser extent, subsidies. It was found that in connection with the introduction of martial law in Ukraine, the redistribution and fiscal distribution of expenditures related to ensuring national security and defense, as well as fiscal regulation measures for the duration of martial law, is being carried out. It found that the large-scale Russian invasion led to an increase in the financial stress index to an all-time high, except for the household behavior sub-index, which remained relatively low, as public confidence in the banking system remained unchanged and deposit outflows did not slow the growth of the overall index. It was established that the receipts from international financial aid, in particular thanks to macro-financial support of the EU and US subsidies, as of the end of November since the beginning of the full-scale war, amounted to 28 billion dollars. USA. It was determined that a Staff Level Agreement (SLA) was signed in November on the terms of the Monitoring Program with the involvement of the IMF Council, which will help attract funding from other international donors in 2023. The war in Ukraine has been found to have driven up the price of oil, gas, wheat and metals to levels not seen since the 2008 financial crisis. It was revealed that in order to ensure the financial stability of the country, create conditions for the sustainable growth of a socially inclusive economy, effective accumulation, distribution and circulation of financial resources in the economy, it is planned to reform the financial system according to the following components: "State (public) finance", "Development of the banking system, market non-banking financial services and capital markets".

Keywords: financial security, financial system, state budget, financial sector, international financial support, war.

Постановка проблеми. У рамках національної безпеки фінансова безпека країни є основою економічного розвитку, забезпечення її суверенітету, цілісності та гідного рівня життя громадян.

Складові фінансової безпеки визначені Концепцією забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р [1]. Концепція була прийнята під час світової економічної кризи та правильно визначила потребу нації у створенні правової бази для запобігання та подолання викликів і загроз фінансовій стабільності. Стан фінансової безпеки країни як складової економічної безпеки, загрози державі та завдання щодо забезпечення фінансової безпеки визначені Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 р., яка затверджена Указом Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021 [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання досягнення фінансової безпеки в умовах кризових ситуацій, зокрема в умовах війни, вивчають Л. Будник, З. Варналій, А. Глушко, С. Грушецький, Д. Коробцова, О. Маслій, І. Мушеник, Ю. Присяжнюк, О. Ронська, Т. Томашевський та ін.

Проте, варто зауважити, що немає комплексного дослідження щодо розкриття основних аспектів фінансової безпеки в умовах воєнного стану з позиції практичного аспекту.

Метою статті є висвітлення ключових особливостей фінансової безпеки в умовах воєнного стану з точки зору практики.

Досягненню мети передують виконання наступних завдань:

- 1) розкрити вплив війни на державний бюджет та зміну ВВП;
- 2) розглянути зміни основного індикатора фінансової безпеки країни – індексу фінансового стресу;
- 3) висвітлити вплив російсько-української війни на світові ціни;
- 4) визначити особливості міжнародної фінансової допомоги Україні у боротьбі із наслідками війни;
- 5) виділити перспективи відновлення фінансової системи України у повоєнний період.

Виклад основного матеріалу. В умовах воєнного стану, оголошеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [3], питання фінансової безпеки країни залежать від належного та стабільного фінансового забезпечення через функціонування національної оборони, Збройних Сил України, органів оборони та безпеки, а також внутрішньої та міжнародної допомоги.

Війна сильно вплинула на роботу фінансової системи. За оцінками національних та міжнародних експертних організацій, втрати ВВП України у 2022 р. через військову агресію Російської Федерації (країни-агресора) можуть скласти від 30% до 50%. Внаслідок рецесії доходи державного та місцевих бюджетів скорочуються, а витрати, насамперед на оборону, зростають. На початку війни Верховна Рада України запровадила низку податкових пільг, щоб підтримати економіку в разі потреби. Водночас досягнута за останні роки макроекономічна стабільність, інституційна спроможність Міністерства фінансів України і Національного банку України (НБУ) дали змогу контролювано пережити цей надзвичайно складний період.

Значна фінансова підтримка з боку країн-партнерів дає змогу фінансувати бюджетні потреби та поповнювати міжнародні резерви НБУ. В основному вона пропонується у формі довгострокових позик з низькими відсотковими ставками та, меншою мірою, субсидій. Доступ до міжнародних ринків приватного капіталу для українського уряду та емітентів наразі закрито. Водночас закриття зовнішнього боргового ринку не є проблемою для банків. Це пояснюється тим,

що банки переважно фінансуються всередині країни і не покладаються на зовнішні кредити.

До війни державний бюджет України наповнювався в основному за рахунок внутрішніх податкових надходжень на товари та послуги. Таким чином, їх частка у загальній структурі податкових надходжень 1 107 090,9 млн. грн. у 2021 р. становила 63,13%.

Під час війни бюджетний порядок в Україні зазнав низки суттєвих змін внаслідок реорганізації доходів і видатків Державного бюджету України на 2022 р. Правове регулювання державного бюджету здійснюється рішенням уряду. У зв'язку з запровадженням в Україні воєнного стану за погодженням з Міністром фінансів України Державна казначейська служба здійснює перерозподіл та фіскальний розподіл видатків, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони, а також заходів фіскального регулювання на період тривалості воєнного стану [4].

Масштабне російське вторгнення призвело до зростання індексу фінансового стресу до історичного максимуму. Усі компоненти зростають, виявляючи системний характер стресу у фінансовому секторі. Лише субіндекс поведінки домогосподарств залишався відносно низьким, оскільки довіра населення до банківської системи залишалася незмінною, а відтік депозитів не сповільнював зростання загального індексу. Індекс фінансового стресу почав знижуватися ще в середині березня. Зокрема, відсоткові ставки за державними облігаціями та корпоративними облігаціями були дещо скориговані після різкого зростання. Значення в субіндексу банку секторі покращилися завдяки високим рівням ліквідності. Валютні субіндекси залишаються високими, що значною мірою пояснюється суттєвою участю НБУ в продажі валюти та волатильністю курсів валют. Незважаючи на падіння, рівень стресу на фінансових ринках залишається високим за історичними стандартами. Доцільно зауважити, що індекс фінансового стресу відображає поточний стан фінансової індустрії та не відображає короткострокових або довгострокових майбутніх ризиків [5].

Найбільше через війну зросли світові ціни на продовольство та енергоносії. Ціни на нафту та природний газ у Європі відкоригувалися після закінчення холодної хвилі та приходу альтернативних постачальників, але все ще значно перевищують довоєнний рівень. Натомість країни планують збільшити джерела енергії від існуючих постачальників, а також розглядають можливість обмеження імпорту з Венесуели та Ірану, які зараз перебувають під санкціями. Відновилися дискусії щодо доцільності відмови від атомної енергетики та необхідності різкого скорочення споживання вуглеводнів [5].

Більшість іноземних компаній у фінансовому секторі не були готові до повномасштабної війни Росії з Україною. Це підтверджують результати квітневого опитування Global Association of Risk Professionals. Близько двох третин опитаних заявили, що їхні компанії лише частково або навіть погано готові до реалізації таких ризиків. Найбільша причина в тому, що вони не передбачили такого конкретного повороту подій. Незважаючи на географічну близькість, європейські інституції були в середньому менш готові до ескалації війни, ніж американські чи азійські. Оцінка рівня готовності компанії до війни не залежала від того, наскільки тісно вона була зв'язана з Україною чи Росією [5].

За останні місяці надходження від міжнародної фінансової допомоги значно зросли. З початку вторгнення офіційне фінансування перевищило 27 млрд. дол. США. Станом на кінець листопада збільшення надходжень у вигляді жовтневих

позик, зокрема траншів МВФ і ЄС, призвело до зростання резервів до 25,2 млрд. дол. на кінець жовтня. Загальні резерви продовжували зростати в листопаді завдяки макрофінансовій підтримці ЄС і субсидіям США, закінчивши листопад на рівні 28 млрд. дол. США [6].

НБУ очікує, що до кінця року міжнародна допомога перевищить 31 млрд. дол. США. У другому півріччі 2022 р. міжнародні партнери суттєво збільшили фінансову підтримку України, що стало вагомим фактором збереження макрофінансової стабільності. Передбачається, що у 2023 р. надійде фінансова підтримка від міжнародних партнерів, необхідна для покриття дефіциту бюджету та відновлення економіки. Очікується, що значна частина цього фінансування надійде у формі грантів, які не збільшать боргового тягаря післявоєнної України. НБУ також просунувся в переговорах з МВФ щодо завершення нової програми моніторингу за участю правління Фонду. Остаточне затвердження допоможе залучити фінансування від інших міжнародних донорів у 2023 р. [7].

У 2023 р. НБУ вирішила зберегти облікову ставку на рівні 25% річних і підвищити норми обов'язкового резервування банків. Це допоможе посилити валютні перекази, зберегти курсову стабільність і поступово знизити інфляцію у 2023 р. Основними факторами, що сприяють прискоренню інфляції, є наслідки воєнних дій та окупації окремих територій в Україні, які передусім впливають на підвищення собівартості продукції підприємств та призводять до браку окремих видів продукції. Регулярні відключення електроенергії створюють додатковий тиск на вартість енергоносіїв, оскільки зростає потреба населення в паливі. Усі ці фактори збільшують ціни на широкий спектр товарів і послуг, а деякі позиції значно дорожчають [7].

Місія Міжнародного валютного фонду в Україні, яка працювала в режимі онлайн з 11 по 22 листопада 2022 р., завершила роботу. За результатами роботи місії було підписано Staff Level Agreement (SLA) про умови Моніторингової програми із залученням Ради МВФ. Програма моніторингу не передбачає фінансування, але в разі схвалення вона допоможе залучити фінансування від інших міжнародних донорів у 2023 р. Ця згода є необхідною умовою для того, щоб керівництво МВФ розглянуло питання про затвердження програми спостереження та обговорило це питання з виконавчим комітетом МВФ. Виконання зобов'язань України за цією програмою сприятиме переходу до нової програми МВФ, яка передбачатиме фінансування. У результаті НБУ погодився оновити стратегію фінансового сектору, яка включає оцінку стабільності банківської системи, концепцію докапіталізації, роботу з проблемними кредитами та плани розвитку на майбутнє, забезпечити безперебійне функціонування фінансового сектору [8].

Окрім підтримки внутрішніх фінансів України від втрат від військових дій, її фінансова безпека також залежить від стану світових фінансів. Війна в Україні підштовхнула ціни на нафту, газ, пшеницю та метали до рівня, якого не було з часів фінансової кризи 2008 р.

Російське вторгнення в Україну продовжує серйозно дестабілізувати світову економіку. Це, у поєднанні з ескалацією та безглуздим знищенням життя та засобів до існування, призводить до серйозної енергетичної кризи в Європі, яка різко підвищує вартість життя та перешкоджає економічній діяльності. Ціни на бензин у Європі з 2021 р. зросли більш ніж у чотири рази, а Росія скоротила поставки менше ніж на 20% від рівня 2021 р., підвищуючи потенціал дефіциту енергії зими 2022/23 рр. [9].

Доцільно зауважити, що три основні фактори формують економічну перспективу України: позиція монетарної політики щодо високої інфляції, впливу війни в Україні та триваючого впливу карантину, пов'язаного з пандемією, і збоїв у ланцюжках поставок [9].

Розвиток малих підприємств і збереження державних підприємств промисловості та сільського господарства, з власною виробничою базою, зокрема на не окупованих і неворожих територіях, є основою запобігання руйнуванню економіки в умовах воєнного часу та реагування до конкретних загроз для фінансової системи. Враховуючи чинники фінансової системи, що впливають на забезпечення фінансової безпеки: бюджетну систему, банківську систему, податкову систему та безпеку фінансової сфери підприємств, що працюють у країнах у воєнний час, слід виділити такі заходи гарантування фінансової безпеки в умовах воєнного стану [10]:

- 1) систематичне бюджетне фінансування ключових галузей національної оборони за рахунок простих, але стабільних правових механізмів оподаткування державних і приватних підприємств;
- 2) проведення стабільної грошово-кредитної політики;
- 3) забезпечення правової основи для систематичного стягнення податку на доходи населення;
- 4) забезпечення прозорості фінансової звітності банків і небанківських організацій тощо.

Для швидкого відновлення економічного зростання, забезпечення його у середньостроковій перспективі та реалізації європейського курсу України необхідні збалансована фіскальна та бюджетна політика, підвищення ефективності витрачання коштів та управління податковими та митними справами. Також важливо досягти партнерства між підприємствами та країнами й покращити інвестиційне середовище з урахуванням соціальних та екологічних аспектів. Економічне відновлення вимагає фінансування, яке може бути забезпечено через позики від комерційних банків або залучення капіталу через розвинуті українські ринки капіталу.

В рамках Національного плану економічного відновлення у напрямку забезпечення фінансової стабільності країни, створення умов для сталого зростання соціально інклюзивної економіки, ефективного акумулювання, розподілу і обігу фінансових ресурсів у економіці передбачено реформувати фінансову систему за такими складовими [11]:

1. «Державні (публічні) фінанси» за такими напрямками:
  - Фіскальна та боргова політика: сприяння зміцненню фіскальної спроможності місцевих органів влади для відновлення фіскальної та боргової стабільності, забезпечення фіскальної прозорості та передбачуваності фіскальної системи, підвищення ефективності бюджетних витрат і забезпечення повних і своєчасних гарантій.
  - Податкова політика: створення податкової системи з урахуванням вимог інтеграції України у світову економіку з надійними податками.
  - Митна політика: збалансування інтеграції українських компаній у міжнародні ланцюги постачання з функціями безпеки митниці та ділового партнерства шляхом встановлення передбачуваного та прогнозованого митного режиму на основі практики ЄС, що заохочує покращення якості управління співробітництвом у сфері розвитку в Україні.

2. «Розвиток банківської системи, ринку небанківських фінансових послуг та ринків капіталу» за такими напрямками:
  - Банківська система та ринок небанківських фінансових послуг: забезпечення стабільності фінансової системи та забезпечення бізнесу доступним банківським кредитом.
  - Ринки капіталу: активізація та підвищення ефективності ринків капіталу та організованих товарних ринків, інтеграція сфери українських ринків капіталу в європейський фінансовий простір з метою залучення іноземних інвестицій в акціонерний та позиковий капітал компаній реального сектору.

Загалом війна докорінно змінила країни та фінансові системи, змінила основи фіскального планування та поточні показники фінансової безпеки та вийшла далеко за межі суто фіскальної політики, буквально вплинувши на всі сфери національної та глобальної безпеки.

Щоб подолати руйнівні наслідки російсько-української війни для національної та глобальної економіки, світ потребує, серед іншого, цілеспрямованих зусиль для припинення військових дій, отримання коштів для економічного відновлення України та встановлення критичного балансу, враховуючи при цьому фактори національної безпеки та забезпечуючи політичну стабільність.

Висновки. Виявлено, що російсько-українська війна має величезний і руйнівний вплив на економіку України та світу, зокрема вплив на фінанси, енергетичну та продовольчу безпеку, інвестиції, торгівлю та фінансові ринки, рівень зростання ВВП, баланс зовнішнього боргу. Дослідження показали, що роль фінансів у зміцненні національної безпеки України є дуже різноманітною та ще не до кінця вивченою проблемою. В умовах сучасної багатовекторності впливів і викликів процес формування механізмів фінансової безпеки має бути спільним зусиллям країн та державних інституцій, зокрема, України та органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 15.08.2012 № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України; Стратегія від 11.08.2021 № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#n2> (дата звернення: 20.09.2023).
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/642022-41397> (дата звернення: 22.08.2023).
4. Деякі питання казначейського обслуговування Розпорядження Кабінету міністрів України від 25.02.2022 р. № 182-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/deyaki-pitannya-kanzachejskogo-182-250222> (дата звернення: 20.09.2023).
5. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku> (дата звернення: 20.09.2023).

6. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд: грудень 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-2022-roku> (дата звернення: 20.09.2023).
7. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 25%. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-na-rivni-25-15568> (дата звернення: 20.09.2023).
8. Досягнуто угоду на рівні персоналу щодо укладання Україною з МБФ Моніторингової програми із залученням Ради Фонду. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dosyagnuto-ugodu-schodo-ukladannya-ukrayinoyu> (дата звернення: 12.09.2023).
9. International Monetary Fund. 2022. World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis. Washington, DC. October. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-october-2022> (дата звернення: 12.09.2023).
10. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261779/258188> (дата звернення: 12.02.2023).
11. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-radai-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi> (дата звернення: 12.09.2023).

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii zabezpechennia natsionalnoi bezpeky u finansovii sferi: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the Concept of ensuring national security in the financial sphere: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569#Text> [in Ukrainian].
2. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 11 serpnia 2021 roku «Pro Stratehiiu ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku»: Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated August 11, 2021 "On the Economic Security Strategy of Ukraine for the period until 2025": Decree of the President of Ukraine]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#n2> [in Ukrainian].
3. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the introduction of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine *www.president.gov.ua*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/642022-41397> [in Ukrainian].
4. Deiaki pytannia kaznacheiskoho obsluhovuvannia Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy [Some issues of treasury service Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-kaznachejskogo-182-250222> [in Ukrainian].
5. Zvit pro finansovu stabilnist. Cherven 2022 roku [Report on financial stability. June 2022]. *bank.gov.ua*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku> [in Ukrainian].
6. Shchomisiachnyi makroekonomichnyi ta monetarnyi ohliad: hruden 2022 roku [Monthly Macroeconomic and Monetary Review: December 2022]. *bank.gov.ua*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-2022-roku> [in Ukrainian].

7. Natsionalnyi bank Ukrainy zberih oblikovu stavku na rivni 25% [The National Bank of Ukraine kept the discount rate at 25%]. *bank.gov.ua*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-na-rivni-25-15568> [in Ukrainian].
8. Dosiahnuto uhodu na rivni personalu shchodo ukladannia Ukrainoiu z MVF Monitorynhovoi prohramy iz zaluchenniam Rady Fondu [An agreement was reached at the staff level regarding the conclusion by Ukraine of the Monitoring Program with the IMF with the involvement of the Fund Council]. *bank.gov.ua*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dosyagnuto-ugodu-schodo-ukladannya-ukrayinoyu> [in Ukrainian].
9. International Monetary Fund. 2022. World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis. Washington, DC. October. *www.imf.org*. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-october-2022> [in English].
10. Korobtsova, D. V. (2022), Pravove zabezpechennia finansovoi bezpeky derzhavy v umovakh voiennoho stanu [Legal provision of financial security of the state under martial law]. *journal-app.uzhnu.edu.ua*. Retrieved from <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261779/258188> [in Ukrainian].
11. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy Materialy robochoi hrupy «Funktsionuvannia finansovoi systemy, yii reformuvannia ta rozvytok» [Project of the Recovery Plan of Ukraine Materials of the working group "Functioning of the financial system, its reform and development"]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-radai-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi> [in Ukrainian].

Подано до редакції 25.09.2023 р.
Прийнято до друку 27.10.2023 р.